

MONSTERBOEKJES VERZAMELD

Daniel Moeyaert¹ en Roland T'Jaeckx

Roland T'Jaeckx en Daniel Moeyaert

¹ Visser op pensioen, verzamelaar van foto's en films over de visserij

Kaai 35, 8620 Nieuwpoort

Tel: 0499 71 63 43

E-mail: daniel.moeyaert1@telenet.be

ABSTRACT

Tot in 2005 moesten vissers zich verplicht aanmelden in een monstercantoor, alvorens op een nieuw schip aan de slag te gaan. Daar werden ze ingeschreven op de monsterrol en kreeg elke visser als bewijs hiervan een notitie in zijn eigen monsterboekje. Ondertussen is het systeem van aanmonstern, monsterrollen en monsterboekjes vervangen door reguliere arbeidscontracten. Om de carrières van de (uitstervende) vissersgemeenschap te documenteren doorheen de tijd, startten beide auteurs van deze bijdrage een zoektocht naar zeemansboekjes van (in eerste instantie) Nieuwpoortse vissers.

DE MONSTERROL ALS ARBEIDSOVEREENKOMST

Tot in 2005 dienden vissers zich, alvorens op een nieuw schip aan het werk te gaan, in het monstercantoor in te schrijven op de monsterrol; het zogenaamde 'aanmonstern'. Dergelijke kantoren, het Waterschoutsambt of in de volksmond '*den maritiem*' genaamd, waren aanwezig in Oostende, Zeebrugge, Nieuwpoort, Gent en Antwerpen. De Waterschout, ook wel gekend als Commissaris van het Zeewezen of *Commissaire maritime*, was er gezeteld en bevoegd

Persoonsbeschrijving op 28.1.42

Gestalte	Oogen	Haar	Gelaatskleur
1-25	Bruin	Waarlijk bruin	Gezond
Vingerdruk	Huidbeprikking of andere bijzondere teekens.		
	geen		
Algemeen Stamboek van		N° F 867	
Stamboek van		N°	

Handteeken van den zeeman

Albert Declercq

(Voor adres, zie laatste bladzijde)

KONINKRIJK BELGIË

KOOPVAARDIJ EN ZEEVISSCHERIJ.

ZEEMANSBOEKJE

afgeleverd aan :

Naam *Declercq*

Voornamen *Albert Henri*

Geboren te : *Dieppe (Fr)*

den : *27 augustus 1919*

Zoon van : *Julien*

en van : *Henriëtte*

Nationaliteit : *Belg*

Med. 139 - Bon 37 - 1919

Afgeleverd te *dieppe* den *28 februari 1942*

De Waterschout,

A. Ruyf

Fig. 1. Een voorbeeld van een monsterboekje, hier toebehorend aan Albert Henri Declercq, geboren te Dieppe op 27 augustus 1919 (Bron: Collectie Daniel Moeyaert en Roland T'Jaeckx).

voor het invullen van deze documenten. De inschrijving op de monsterrol werd gezien als een soort arbeidscontract met de rederij. De visser had als bewijs van inschrijving op de monsterrol ook een eigen monsterboekje (ook zeemansboekje genoemd) op zak. De kapitein hield de monsterboekjes van de gehele bemanning bij zich, en pas bij afmonstering werden de boekjes teruggegeven aan de eigenaar. De boekjes dienden o.a. als internationaal paspoort voor de douanecontrole bij het binnenvaren in een buitenlandse haven. Jonge knapen die wilden gaan werken als visser moesten de goedkeuring krijgen van de ouders. Deze moesten dan ook aanwezig zijn in het kantoor bij de eerste aanmonstering. Dit tot frustratie van vele jongens die het schoolgaan beu waren, maar niet als scheepsjongen op zee mochten gaan werken van hun ouders.

Het systeem van aan- en afmonsteren was niet waterdicht en kende heel wat misbruik en problemen. De officiële monsterrollen werden bijgehouden in de monsterkantoren, maar er was ook steeds een dubbel aan boord die door de schipper bij de boordpapieren werd bewaard. Daarin stonden de extra afspraken genoteerd rond de betaling en specifieke arbeidsvoorwaarden. Reders konden zaken toevoegen, terwijl de visser het document vaak maar half las en achteloos ondertekende. Ze kregen er ook geen kopie van mee, wat in strijd was met de algemene wet op de arbeidsovereenkomsten, die zegt dat elke werknemer recht heeft op een exemplaar van zijn arbeidsovereenkomst. Er waren ook gevallen bekend waarbij

Aanmonsteringen			Afmonsteringen				
Schip Bruto-Tonnelmaat Kapitein	Scheepsrang	Plaats en datum	Reis	Plaats en datum Van de bevoegde overheden (1)	Duur der inscheeping.		
				Overnacht	J.	M.	D.
P. 47	Jongman	Winnepoort 2.4.34	Overnachtschijf	Winnepoort 2.4.34	—	3	21
P. 47	"	Winnepoort 8.4.34	"	Winnepoort 8.4.34	1	5	22
N. 43	Stuurman	Winnepoort 1.2.36	Visschijf	Winnepoort 1.2.36	—	4	1
N. 43	"	Winnepoort 8.6.36	"	Winnepoort 8.6.36	1	2	15
N. 46	Stuurman	Winnepoort 10.9.34	Visschijf	Winnepoort 15.3.38	—	6	5
N. 46	"	Winnepoort 24.5.34	"	Winnepoort 25.4.39	—	10	1
N. 43	Stuurman	Winnepoort 25.1.38	Visschijf	Winnepoort 4.4.39	—	2	9
N. 43	"	Winnepoort 14.4.39	"	Winnepoort 2.6.39	—	1	18
N. 43	Stuurman	Winnepoort 19.6.39	Visschijf	Winnepoort 4.7.39	—	—	15
O. 226 m/f.	Matroos	Oostende 24.7.39	"	Oostende 25.9.39	—	2	2

Over te dragen
(1) Kapitein en Waterschout of Kapitein en Consul.

Fig. 2. Een overzicht van de aan- en afmonsteringen, met alle bijhorende informatie (Bron: Collectie Daniel Moeyaert en Roland T'Jaeckx).

de visser niet ging aanmonsteren vóór de vaart, maar pas als het schip al de haven uit was (via een faxbericht) of zelfs na de reis. Als er zich dan een arbeidsongeval voordeed, veroorzaakte dit grote administratieve problemen. Op 1 april 2005 trad dan ook een nieuwe arbeidswetgeving voor vissers in werking. Die regelt 'de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst voor de visserij en tot verbetering van het sociaal statuut van de zeevisser'. Sindsdien heeft elke visser een arbeidsovereenkomst die de rechten en plichten van visser en reder duidelijk aflijnt. De taken van het monsterkantoor werden overgenomen door sociale kantoren in Knokke-Heist en Oostende. De monsterboekjes waren niet langer nuttig en verdwenen naar de donkere hoekjes van laden en zolders.

WAT STOND IN HET MONSTERBOEKJE?

In een monsterboekje stonden vooraan alle mogelijke gegevens over de persoon zelf. Naast de familienaam en voornamen, geboorteplaats, -datum, nationaliteit en de namen van de ouders, documenteerde het boekje ook gegevens over de gestalte (lengte) van de persoon, de kleur van de ogen, het haar en kenmerken van het gelaat. Indien van toepassing stond er ook een

beschrijving in van de 'huidbeprikking' (tattoos) of andere bijzondere (lid)tekens. De vormgeving van de boekjes werd over de jaren nu en dan opgefrist en aangevuld met nieuwe rubrieken. In de latere monsterboekjes maakten een vingerafdruk, een foto en een handtekening het dossier compleet.

Op een vervolgpagina werden de verworven diploma's, brevetten en getuigschriften beschreven. Helemaal achteraan werd de burgerlijke stand van de persoon vermeld en indien van toepassing de naam van zijn partner. Het adres waar hij woonachtig was (vaak doorgehaald) en het adres waar men moest verwittigen in geval van ziekte of ongeval werd eveneens op deze plaats gerapporteerd. Er was ruimte voorzien voor het noteren van een eventuele lijfrente- en bankrekening. Tussen de pagina's van (latere) boekjes zat soms ook een certificaat van algemene lichamelijke geschiktheid of een zwembrevet. Verschillende vissers dienden in een van de twee Wereldoorlogen in de Franse, Britse of Nederlandse marine. Hiervan waren dan sporen terug te vinden in hun monsterboekjes (notities of bijgevoegde certificaten).

Het leeuwendeel van de pagina's van een monsterboekje was echter voorzien om de aan- en afmonsteringen te noteren, en dat over de ganse carrière van een zeevisser. In de voorziene kolommen werd de naam en/of het nummer van het schip genoteerd waarop men vanaf een bepaalde datum aan de slag ging. Ook de scheepsrang die de persoon aan boord ging vervullen (jongen, matroos, motorist ...) werd genoteerd, net als het soort reis dat zou gemaakt worden (kustvisserij of zeevisserij). Bij het (vrijwillig of gedwongen) afmonsteren werd de einddatum van het contract en de duur ervan genoteerd. Elke notitie werd telkens afgestempeld door de bevoegde waterschout. De verbintenissen tussen visser en reder blijken te lopen over een periode van minimaal één maand en maximaal twee jaar na de aanmonstering.

VERZAMELING

De motivatie van Daniel Moeyaert en Roland T'Jaecx, zelf oud-vissers, om een zoektocht naar monsterboekjes te beginnen, lag vooral in het verlangen om de teloorgaande vissersgemeenschap in Nieuwpoort te documenteren. Zelf voelen ze zich aan de kaai soms als een 'uitstervende soort', een bezienswaardigheid voor de toeristen en aangespoelden (kustdialect voor de nieuwe bewoners van kustgemeenten, die uit het binnenland afkomstig zijn). Het motiveerde hen om bij vissers en families van vissers navraag te doen naar monsterboekjes. De boekjes bezorgen ze - na het volledig inscannen ervan - terug aan de rechtmatige eigenaars. In eerste instantie wilden ze zich beperken tot vissers met een link met Nieuwpoort, maar het project deint ondertussen verder uit naar de andere Belgische vissershavens Oostende en Zeebrugge. Hun collectie bevat ook enkele monsterrollen en logboeken van Belgische vissersschepen.

Ondertussen hebben Daniel Moeyaert en Roland T'Jaecx reeds een collectie van meer dan 650 monsterboekjes bij elkaar, voornamelijk van Nieuwpoortse vissers. Deze werden verzameld in de driehoek De Panne-Westende-Veurne. Ondertussen bevat hun collectie ook al 160 monsterboekjes van Oostendse vissers en een 10-tal uit Zeebrugge. Het oudste monsterboekje in hun bezit, behoorde toe aan Achille Louis Legein. Je kan er een heel leven uit aflezen. Hij werd geboren in 1894 in Oostduinkerke, als zoon van Auguste Legein en Irma Cattrijsse en

monsterde in juni 1912 voor het eerst aan. Als 18-jarige werkte hij zes maand lang op de 'Clara' van kapitein Blondé. Nadien verhuisde hij naar de 'Martha'. Tijdens Wereldoorlog I was hij tussen 20 augustus 1915 en het najaar van 1918 actief als matroos op het (vermoedelijk Franse) stoomschip 'Colonia'. Pas in 1930 ging hij weer aan de slag in de Belgische visserij, op Nieuwpoortse vaartuigen. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hield hem gedurende 2 jaar van zijn visserijactiviteiten, maar vanaf 1942 was hij opnieuw van dienst op verschillende Nieuwpoortse vaartuigen. De laatste afmonstering in het boekje is gedateerd op 13 augustus 1949. Achille Louis Legein was toen 55 jaar oud.

Tijdens de Visserijfeesten (22 en 23 mei 2015) organiseerden Daniel Moeyaert en Roland T'Jaeckx een tentoonstelling over deze collectie, waarop meer dan 4000 bezoekers werden geregistreerd. Graag doen ze een oproep aan mensen, ook uit andere vissershavens of hun familie, om hun monsterboekje kortstondig te ontlenen en zich te melden bij Daniel Moeyaert.

DANKWOORD

Met dank aan: Johan Vanbesien, FOD Mobiliteit en Vervoer – Dienst Scheepvaartcontrole Oostende

REFERENTIES

Desnerck, R.; M. Devos; N. Fockedey; J. Haspeslagh; W. Lanszweert; J. Seys; J. Termote; T. Termote; C. Van Cauwenberghe en J. Parmentier. 2007. Zeewoorden: een speurtocht naar de naamsverklaring van zandbanken, geulen en andere 'zee-begrippen'. Monsterrol en Broersbank, in: (2007). De Grote Rede 20. *De Grote Rede: Nieuws over onze Kust en Zee*, 20: 27-29.